

שמות ביהדות

יש להשלים ערך זה: בערך זה חסר תוכן מהותי. וכן **עוסק רק בשמות אשכנזיים ללא כל התייחסות לשמות עדות המזרח**. ייתכן שתמצאו

הנכם מוזמנים להשלים את החלקים החסרים ולהסיר הודעה זו. שקלו ליצור כותרות לפרקים הדורשים השלמה, ולהעביר את התבנית אליהם.

עריכה (ex.php?title=%D7%A9%D7%9E%D7%95%D7%AA_%D7%91%D7%99%D7%94%D7%93%D7%95%D7%AA&action=edit)

שמות ביהדות הם השמות הפרטיים המצויים בשימוש אצל יהודים.

תוכן עינינים

מבוא

שמות משפחה

שמות פרטיים

ביהדות אשכנז

השם היהודי

השם בשפת היומיום

כינוי או שם נוסף

השם הלועזי

שינוי שם פרטי

שמות מפתח במשפחה

ראו גם

קישורים חיצוניים

הערות שוליים

מבוא

ביהדות אין כללים לבחירת שם, אבל בקהילות המסורתיות התפתח מנהג שעל פיו קוראים לרך הנוולד על שם אדם חשוב. בקהילות אשכנז, בניס נקראים בדרך כלל על שם אבות המשפחה שנפטרו, ובנות על שם אמהות המשפחה שנפטרו. בחלק מקהילות ספרד קיים מנהג לקרוא לנולדים בשמות הסבים או הסבתות בעוד האחרונים בחיים. דוגמאות למנהגים המשתנים מקהילה לקהילה: אין לקרוא לשלושה אחים "אברהם, יצחק ויעקב" או לקרוא בשם "בן ציון" לילד שנולד למשפחה ששכלה ילד. מנהג נוסף המעיד על חשיבות השם הוא קריאת פסוק המתחיל באות הפותחת את שמו של המתפלל ומסתיים באות הסוגרת אותו בכל תפילת "עמידה", הנאמרת שלוש פעמים ביום. מנהג זה מסמל את חשיבותו של שם האדם כחלק מן העניין האלוהי, ומשמש כסגולה לזכירת השם באחרית הימים, כחלק מתהליך הגאולה ותחיית המתים. השם ה"יהודי" המקובל הוא שילוב של שם האדם ושם אביו, למשל יצחק בן אברהם, אך צורה זו אינה אופיינית לעם היהודי בלבד.

עבור חוקר הגנאלוגיה, חשיפת שמו של אדם היא היעד הראשוני בחקר מוצאו. לעיתים קרובות אנו יודעים על קיומה של דמות מסוימת בזכות ההקשר המשפחתי, כגון "אב של...", "בת של...", "בעל של...", אך מתקשים לשחזר את שמה.

שמות משפחה

ערך מורחב – **שם משפחה יהודי**

שמות פרטיים

ביהדות אשכנז

על פי המסורת המקובלת במרכז אירופה ומזרחה, שם הילד או הילדה משמש כדרך להנצחתו של בן משפחה שנפטר. רק במקרים נדירים, כאשר "נוצלו" כל שמות הנפטרים, נבחרו שמות נוספים. שמות נוספים אלו היו, בדרך כלל, שמותיהם של רבנים או אישי ציבור ידועים. בקהילות "מודרניות" יותר, הייתה הקפדה פחותה על שימוש בשמות המסורתיים בלבד, ורשימת השמות הייתה יצירתית יותר.

זיהוי של האדם בקהילה היהודית, היה מורכב בדרך כלל ממכמה סוגי שמות נפרדים, ששימשו כל אחד בזמן ולצורך מסוים.

השם היהודי

השם היהודי נקרא במקורות "שם קודש", והיו בשימוש בעיקר בבתי הכנסת בתפילות השונות ובבתי הקברות, ברישום על המצבות וברישומי חברה קדישא. השם ניתן לאחר הלידה, בדרך כלל על שמו של אחד מהסבים או קודמיהם. לעיתים הורכב השם משניים ואף שלושה שמות (עבריים), ולעיתים כאלו שבאופן מסורתי צמודים זה לזה, כגון אריה-יהודה (אריה הוא סימנו של שבט יהודה), או ציפורה-בלומה לבת. במקרים אחרים היה השם שילוב של שמות של מספר נפטרים. שמות יהודיים מיוחדים ניתנו גם בעקבות לידת הילד בתקופה מסוימת, דוגמת: פסח, ניסן, חנוכה, יום-טוב, או במקרה של בנות: חיה-שרה (לפי פרשת השבוע "חיי שרה"), אתל (במקרא) אסתר (בפורים) וכו'. ביהדות אירופה היה מקורם של הרבה שמות בידיש שזוהי הייתה השפה המקובלת בין הקהילות היהודיות לדוגמה: "פרומה" או "פרימה" - שם שהיה נפוץ בעיקר ביהדות רומניה שפירושו הוא אישה דתייה, גולדה-זהבה או שיינה-יפה.

השם בשפת היומיום

שם זה היה לעיתים השם העברי בתרגום לידיש או לשם מקובל אחר כשם נוסף לשם המקורי, כגון אפרים-פישל ("פיש" הוא דג, סמל לפריון) על פי ברכת יעקב לאפרים שבה אמר יעקב: "...וְיִזְרְעוּ, וְיִהְיֶה מְלֵא-בָנוּיִם" שלמה-זלמן (שיבוש של "סלומון", השם שלמה בלועזית), אשר-זליג/אנשל^[1] דב-בער, אריה-לייב, שרגא-פייבל, או אורי-פייבל ("שרגא" בארמית נר, ו"פייבל" או "פייביש" מהשם היווני Phoebus, שמשמעותו אור) וכו'. כך גם לגבי שמות הבנות: ציפורה-פייגה, יונה-טויבה, יהודית-יודעס וכו'. סוג אחר של שמות "נרדפים" הם השמות בצורה המוקטנת, כלומר: חיים הופך לחייקל, יעקב הופך ליענקל, חנה להנצה' ורחל לרוחל'. לחלק מן השמות הנרדפים אין הסבר מדויק, כמו מנחם-מנדל. שמות אלו היו בשימוש החברה היהודית במיוחד בעיירות הקטנות יותר ובכפרים, כלומר במקומות בהם החברה היהודית הייתה סגורה יותר ולא קיימה מגע הדוק עם הסביבה הלא-יהודית.

במסורת היהודית נקרא השם היום יומי שם כנוי, כלומר בנימין המכונה וולף, אז בנימין הוא שם קודש וולף הוא הכנוי שנגזר מהשם זאב. יששכר המכונה בער, אשר המכונה זעליג, אורי המכונה פייבל. אבל אפשר גם להשתמש בשלושה שמות כמו אורי המכונה פייבל הנקרא פיליפ. אורי הוא שם קודש, פייבל הוא הכנוי ופיליפ הוא השם האזרחי כפי שנרשם אצל השלטונות. היות ששם הקודש משמש בעיקר לצורכי דת, כמו עלייה לתורה וכדומה, הרי אצל נשים שם זה לא קיים וכבר מזמן ימי הביניים באירופה התחילו לתת לנשים שמות גרמנים או לטיניים (איטלקיים, צרפתיים וספרדיים). כמו טויבה (יונה בגרמנית), פליציה (מאושרת בלטינית), פלורנסיה (פרח בלטינית), בלומה (פרח בגרמנית) ועוד.

כינוי או שם נוסף

 ערך מורחב – **שינוי שם**

לעיתים נוסף עוד שם, לשם המקורי, במקרים בהם נמצא האדם או הילד בסכנה. תוספת השם חיים או חיה וכן השמות אלטר, אלטה (זקן או זקנה, לעיתים בידיש: זיידה, בובה) אמורה הייתה לבלבל את מלאך המוות שביקש את חייו של ילד קטן ולא את אלו של זקן. היו גם מקרים בהם ניתנו שמות נוספים כסגולה להצלחה. סוגי כינויים נוספים נגזרו מעיסוקו של בעל השם, כגון: דער שמש (השמש), דער שניידר (החייט) וכו'. סוג כינוי נוסף שהיה בשימוש, נבע משם האב או האם ושימש זיהוי של ילדים בעלי שם זהה. דוגמה מצוינת לשימוש בשם נוסף הוא גיבורו של הסופר שלום עליכם, מוטל בן פייסי החזן - מרדכי בן פסח.

השם הלועזי

זה היה בדרך כלל השם הרשמי בו נרשם הילוד בפנקס הלידות ושימש את הרשויות. שם זה היה בדרך כלל בשפת המקום, ולעיתים היה תרגומו של השם העברי (צבי=הירש=הרמן). במקרים מסוימים, השם הלועזי היה בעל צלצול דומה לשם העברי (יצחק=איזידור), אולם אין התאמה מדויקת בין שמות בעלי פונטיקה מסוימת לשמות עבריים ולהפך (מרדכי או משה יכולים להפוך למוריס או מקס ולהפך). במקרים רבים, פשוט אין קשר מילוני או פונטי בין השם העברי והשם הלועזי (למשל: מנחם יכול להקרא גם אמיל). במקרים של שמות הנשים, ניתן לומר בהכללה כי רבים מהשמות מתורגמים, דוגמת: מלכה (ריגנה), שושנה (רוזה) או יפה (ביאטריס), אולם גם כאן אין כללים ודאיים.

שינוי שם פרטי

השמות הפרטיים התחלפו לפעמים במעבר מארץ לארץ ועם התבגרותו של האדם. במקרים רבים, מסמכי הלידה והפטירה יכולו שמות שונים לחלוטין, על אף שהם מתייחסים לאותו אדם. בעידן של תמורות מדיניות, גלי הגירה תכופים, מלחמות, כיבושים והתייחסות מפלה ליהודים, אחד הדברים הראשונים שהשתנו היה השם. השמות הלועזיים והסתייגות בארץ משימוש בשמות "גלותיים", יצרו לנו מאגר חדש של שמות משפחה ושמות פרטיים.

להלן מספר דוגמאות ל"תהפוכות" השמות הפרטיים: לילד שנקרא בנימין, נוסף פעמים רבות השם זאב (כמו בנימין זאב הרצל), זאת משום שסמלו של שבט בנימין היה זאב: "בנימין זאב יטרף...", (בראשית, מ"ט, פסוק כ"ז). השם הלועזי יכול להיות במקרה זה: וולף (תרגום של זאב), או אולי בנג'מין ואפילו כינויים שונים יכולים להתקבל: בני, בנג'י, ווילי. במקרים מסוימים, השם הנבחר יתרחק עוד יותר מהשם העברי המקורי: בן, ווילהלם. צירופי שמות בסגנון דומה הנם: יששכר-בער ("בער" פירושו דב; הסמל של שבט זה הוא חמור ולכן, כנראה, נבחרה חיה אחרת), נפתלי-צבי (בעקבות הפסוק "נפתלי איילה שלוחה", כאשר האיילה שונתה לצבי על מנת שתתאים לילוד זכר).

גם לגבי שמות נשים המצב דומה: ציפורה-בלומה היא ציפי ביילה, יכולה להיות גם פייגי (ציפור באידיש), פלורה (פרח בלועזית), כמו בלומה באידיש), ולהפוך במשך הזמן לפאני, בילי, ציפורה ועוד צירופים שונים. אם מביאים בחשבון גם את השמות שניתנו ברוסית, צ'כית, צרפתית, ספרדית ושאר שפות העולם, קל להבין את הקושי במעקב אחר השמות בעולם.

שמות מפתח במשפחה

במשפחות רבות, קיימת דמות דומיננטית הנתפשת בעיני צאצאיה כדמות הראויה להנצחה. במקרים אלו, יינתן שם (פרטי) זה לצאצאי המשפחה לאורך מספר דורות. לעיתים יהיה זה שמו של רב מפורסם שצאצאיו (וגם חסידיו) יקראו בשמו את ילדיהם, ולעיתים אדם בעל ממון או בעל זכויות אחרות. במקרים מסוימים, כאשר שם האדם אינו נפוץ במיוחד, או שהוא שילוב של שני שמות נדירים יחסית (הצירוף של שמות שני בעלי חיים לשמו הפרטי של אדם, כגון וולף בער, זאב-דב), תוכל התופעה, אם תשנה בדורות הבאים, לעזור בזיהוי קרובי משפחה רחוקים. מובן, שכאשר 'שם המפתח' הוא שם נפוץ, תפחת יעילותו ככלי לזיהוי קשרים משפחתיים. כך לגבי שמות פרטיים של זכרים, ובהרבה מקרים גם לגבי שמות פרטיים נקביים. מועד לידתם של צאצאים הקרויים על שמה של דמות 'מפתח', יכול לתת מושג כללי על מועד פטירתו של דמות זו. במרבית המקרים, במהלך שנים אחדות אחרי פטירת האדם ייקראו נכדיו וניניו בשמו. לאחר מכן עשויה להוצר דמות דומיננטית אחרת במשפחה ושוב לאחר דילוג של דור או שניים ישוב שם דמות ה'מפתח' הראשונה ויינתן לצאצאי הסבים או הסבתות שנקראו על שמה של דמות המפתח הראשונה. לא רק שמו הפורמלי של האדם עובר מדור לדור, אלא לעיתים גם שם החיבה או השם הלועזי.

בדורות האחרונים, עם הכנסת השמות המודרניים, יש נטייה - לפחות במשפחות חילוניות - שלא להשתמש בשמות המסורתיים, או להשתמש בהם כשמות משניים, כלומר כשם המופיע בתעודת זהות בלבד. במקרים אחרים, מתבצעת וריאציה על השם המקורי. אהרן הופך לרון, שרה לשרית, יפה לנוי, או שנעשה שימוש בשמות המעוררים אסוציאציה מסוימת, למשל: אפרים הופך ליקור ("הבן יקור לי אפרים"), אריה הופך לגור ("גור אריה יהודה") וכיוצא בזה.

ראו גם

- הגייה אשכנזית
- שמות פרטיים יהודיים בישראל

קישורים חיצוניים

- שמות ומשמעותם (http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Names_and_Naming), באתר ייווא (באנגלית)
- שמות יהודיים (<http://www.behindthename.com/nmc/jew.php>), באתר "Behind The Name"

הערות שוליים

- ↑ (<https://www.behindthename.com/name/anshel>) תרגום של אשר, גרסה יידיית של השם אנסלם.

דף זה נערך לאחרונה ב־10 בספטמבר 2021, בשעה 15:52.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים.

- מדיניות פרטיות
- אודות ויקיפדיה
- הבהרות משפטיות
-
- מפתחים
- סטטיסטיקות
- הצהרה על עוגיות